

Refleksjoner og metode fra PUV-projektet “Ind i folkemusikken - redskaber til nysgerrige undervisere i musikskolen” af Mette Qvist-Jensen

Projektets overordnede forløb, dokumentation og vejledning:

Projektet startede i december 2023 og sluttede (næsten) i januar 2025. Den grafiske opsætning var færdig i juni 2025, hvor jeg lavede reklame for projektet, samt skrev det korte afsnit om reklame i denne refleksion. Den oprindelige tidsplan for projektet løb indtil oktober 2024, men jeg fik udsættelse, da det så var muligt at få tid til at teste materialet.

Interviews: januar - marts 2024

Besøg på Ole Bull akademiet: 29. januar - 2. februar 2024

Skabelse af materiale: marts-juni 2024

Nedskrivning af materiale: maj-september 2024

Testning af materiale: september-november 2024

Nedskrivning af refleksjoner og metode: Påbegyndt i november 2024

Optagelse af videoer: december 2024

Afslutning på refleksjoner (bortset fra afsnittet om reklame): januar 2025

Grafisk opsætning: februar 2025 - juni 2025

Reklame for materialet: juni 2025

Jeg har løbende undervejs hhv. nedskrevet og optaget mine refleksjoner. Jeg har i forløbet haft 10 online møder af en times varighed med min vejleder dr. Vilma Timonen, samt vi har kommunikeret og delt tekster på mail. Vilma taler ikke dansk, så hun har læst teksterne via en kombination af google translate og gennem svensk som fremmedsprog.

Interviews, inspiration og opstart:

Det var vigtigt for mig at få lavet materiale, der dækkede det reelle behov ude i musikskolerne og hos de aktører, der “aftager” elever fra musikskolerne. Derfor påbegyndte jeg projektet med at interviewe ledelse og undervisere fra musikskolerne, samt repræsentanter fra FolkBaltica Ensemblet og Folk Camp. Jeg havde her bevidst valgt at størstedelen af repræsentanter fra lederne i musikskolerne havde solid folkemusikbaggrund. Her gik spørgsmålene først og fremmest på, hvordan musikskolerne kunne få mest glæde af folkemusikken og hvilke folkemusikalske kompetencer ledelsen ville ønske, musikskolens ansatte besad. Med hensyn til valget af undervisere til interviews var det en lidt større opgave. Det stod hurtigt klart, at det ved musikskoleunderviserne var en balancegang at finde nogle, der på forhånd vidste en smule om folkemusik, men på samme tid ikke vidste for meget, for at få nogle ønsker frem, som gav mening. Man må jo som bekendt vide noget om et emne, før man ved, hvad man ikke ved - og hvad man dermed kunne være interesseret i at vide mere om. Der var både undervisere med rytmisk og klassisk baggrund. Her var spørgsmålene hovedsagligt rettet mod hvad de var interesseret i ved folkemusikken og hvilken form og type indhold materialet skulle have, for at de lettest kunne bruge det i undervisningen. Ved mine interviews med “aftagerne” af musikskole-elever (FolkBaltica Ensemblet og FolkCamp) gik spørgsmålene på hvad der ville gøre det lettere for nye elever at indgå i sammenhængen og hvordan det kunne blive endnu sjovere for dem. Interviewsene foregik på telefon eller videoforbindelse.

I perioden hvor interviewsene stod på, var jeg på besøg på et folkemusikkursus på Ole Bull Akademiet i Voss (Norge). Her fulgte jeg undervisningen i godt 3 dage for at få

inspiration. Inspiration var der massere af, men det skulle vise sig ikke at kunne overføres så konkret til dette projekt, som jeg havde håbet. Herom senere.

Under interviewsene tog jeg notater og efter hvert interview understregede jeg den interviewedes hovedpointer. Hovedpointerne skrev jeg ind i et dokument og grupperede dem med andre hovedpointer indtil der dannede sig 7 hovedgrupper, der fik titlerne: Hvad er folkemusik, Gehørsspil, Instrument-idiomatik, Genrekendskab, Sammenspil, Tråde til dans, Tips idéer og tanker til materialet. Jeg havde på forhånd også skrevet mine egne tanker om muligt indhold ned. De 7 hovedgrupper blev til 6 overordnede emner, som jeg besluttede at lave materiale indenfor: Gehørsspil, Melodityper, Folkemusik er foranderlig, Sammenspil, Dans/livet omkring musikken og Hvad er folkemusik. Herfra begyndte det kreative arbejde med at lave materiale til hvert overordnede emne.

Processen med at skabe materialet:

To afsnit i materialet består af beskrivelser af, hvordan jeg i praksis har oplevet folkemusikere udlære musik på gehør og hvordan man typisk ville sætte et arrangement sammen ("Gehörsspil og mundtlig overlevering" og "Vi er flere end en - hvad stiller jeg op?"). Især afsnittet med gehørsspil var tungt for mig at skrive, da det fra min synsvinkel virkede som fuldstændig fundamental viden og jeg gang på gang skulle minde mig om, at det ikke er alle, der arbejder med den tilgang. Det stod samtidig også klart for mig, hvor forskellige metoder der bruges til udlæring på gehør og at dette kan give problemer, hvis en studerende er vant til og forventer at det bliver gjort på én måde, og det så bliver gjort på en anden måde i en prøvesituation/eksamenssituation.

I afsnittet om arrangement havde jeg overvejelser om hvorvidt stemmespil skulle indgå, men kom frem til at det kræver så meget kendskab til stil og er så komplekst, at det ikke gav mening at medtage her. Jeg håber dog at enten andre eller jeg selv kan tage det op i et senere projekt.

I den kreative proces med at skabe materiale har det centrale spørgsmål været: Hvad i dette emne er for mig det mest fantastiske ved folkemusik, og hvordan får jeg skabt en "genvej", så andre kan opleve det samme uden at have forudgående kendskab til genren? Her har mulighederne overordnet været enten at bygge et meget kraftigt stillads op rundt om både underviser og dennes elev(er) for at være sikker på at de ender nogenlunde det rigtige sted, eller at forsimpler eller "koge fond" på oplevelsen, så der til sidst kun stod det mest essentielle tilbage.

Et eksempel på at forsimpler eller "koge fond" er i afsnittet om "Sammenhængen mellem musik og dans". Det tog mig ret lang tid at finde ud af, hvordan jeg skulle give underviser(e) og elev(er) et glimt af og følelsen ved at kommunikere sammen gennem musik og dans. Det var klart den sværeste nød at knække for mig i den skabende proces. I starten når man lærer at danse, har man så meget fokus på trin og sin egen krop, at der ikke er overskud til fokus på sammenspillet med musikken. Her kom jeg frem til at den allermest forsimplerede form af hhv. dans og musik måtte være det at gå og en drone. Ved dette ville der være mere overskud til at kommunikere og lege og forhåbentligt opleve et glimt af det, jeg oplever på et danseguld.

Et eksempel på et kraftigt stillads er skabelsen af en melodi i polka-puslespillet. Det kræver ret stort genrekendskab selvstændigt at kunne lave en polkamelodi, men ved at putte baggrundsviden så som akkorder og vanlige polkavendinger ned i et puslespil, er der ret stor garanti for at det ender som en polka, samtidig med at underviser og elev lærer bestanddelene at kende og har en følelse af selv at have skabt og have et personligt

forhold til musikken. Min tanke med at udgå fra akkompagnementet i en polka var dels allerede fra starten af at gøre dem bevidste om en meget brugt akkord-progression, om eventuelle modulationer og i høj grad at lære spillestilen gennem akkompagnementet, hvilket er mere simpelt end at skulle lære det gennem en hel melodi.

Det at lave materiale til en underviser, der ikke har baggrundsviden indenfor feltet og som dernæst skal videreformidle det til elever, er en ret speciel oplevelse. Mit fokus i denne proces har været, at det at opleve og få en forståelse for det grundlæggende i genren er langt vigtigere end at alt er fuldstændig "korrekt". Jeg ser f.eks. hellere at en elev øver sig i at efterligne et tav/sving, der måske ikke er helt i skabet, end at der slet ikke er et tav/sving at øve sig på. Hellere at eleven oplever det at lave variationer, der muligvis ikke ender ud som de mest gængse, end slet ikke at kunne finde på variationer. Ved at have prøvet bl.a. disse ting i en eller anden form, håber jeg at elever og undervisere lettere kan indgå i folkemusikalske sammenhænge, hvor undervisere med større folkemusikfaglig ballast lettere kan fylde på gennem de døre, der allerede er "åbnet på klem".

Samtidig med at formidle de "faglige discipliner" i folkemusikken har det også været vigtigt for mig at forsøge at give den "ånd" eller anskuelse af eller omgangen med musik, som jeg oplever blandt folkemusikere, videre. Derfor forsøger jeg at opfordre til en legende, nysgerrig og skabende tilgang med fokus på glæden ved at spille musik og håber derigennem at undervisere og elever med tiden oplever at få et personligt forhold til musikken - både gennem at bidrage med "at spille sig selv" men også ved at glædes over og nyde godt af "det fælles". Jeg har været meget opmærksom på mine valg af ord, for ikke at tage en forforståelse fra en anden genre med ind i folkemusikken, som kan være misvisende. Et eksempel herpå er ordet "variation". Klassiske musikere forstår nemt "variation" som en meget omfattende ændring af melodien, mens det hos folkemusikere oftere er udtryk for at en enkelt eller nogle få noder eller en rytme er ændrede. Derfor endte jeg konsekvent med at bruge ordet "forandring". Det gør det på en måde også mere legitimt, at musikken ændrer sig - for det meste forandrer sig jo med tiden. Netop det, at gøre forandringerne til noget naturligt, der som sådan ikke kan sås tvivl om bare sker, var meget vigtigt for mig. Derfor bandt jeg det op på en historie om mennesker, der indretter sig i deres hjem på forskellige måder. Det er de færreste, der vil stille spørgsmålstejn ved et menneskes ret til at ændre vægfarven eller anlægge et blomsterbed i deres hjem. Kendskabet til og accepten af forandringer i musikken leder videre til den vigtige forståelse for, at melodier kan være forskellige alt efter hvem der spiller dem og at det er legitimt og en del af måden at arbejde med musikken på, at man må tilføje sit eget præg.

Ved projektets start troede jeg at processen med at finde på og udvikle materialet ville være det mest tidskonsumerende, men det viste sig, at nedskrivningen tog meget længere tid. Jeg vil tro at fordelingen har været at 30 % af tiden under dette punkt er blevet brugt til udvikling af materiale, mens nedskrivningen og overvejelser om denne har taget 70 % af tiden.

Testperiode og optagelsesvalg:

De interviewede undervisere og nogle få andre interesserede fik mulighed for at teste mit materiale i en periode. De modtog materialet d. 29. september og havde frem til 1. november. Dette var ikke en del af den oprindelige projektansøgning, men jeg ville meget gerne have andres blik på det. Jeg testede også selv materialet i samme periode. Der var tre undervisere, der vendte tilbage med feedback enten på skrift eller telefonisk. Hvis det skulle have været mere ideelt for flere, tror jeg testperioden skulle have været en måned længere og materialet have været sendt ud i bedre tid.

I samme periode gjorde jeg mig tanker om hvilke optagelser, der skulle understøtte det skrevne. På den ene side synes jeg det var lidt omsonst - der er jo mange gode indspilninger med dygtige folkemusikere "som man bare kan lytte af". På den anden side var det vigtigt for mig at gøre det så let og tilgængeligt for underviserne som muligt at finde lyd på det skrevne på et instrument, som de i en eller anden form kan relatere til. Derfor blev optagelserne lavet med et strygeinstrument (violin), et blæseinstrument (tværfløjte) og et backinginstrument (enten guitar eller klaver). Melodierne er valgt ud fra at de selvfølgelig passer til det skrevne, men også at det er gængse melodier, som mange kender og som der er stor sandsynlighed for, vil fungere i en jam-situation.

Reklame:

Jeg har reklameret for materialet til redaktøren for DMpF's nyhedsbrev "Musikskolen", samt lavet opslag i Facebook-grupper for hhv. tidligere studerende på SDMKS folkemusiklinje og for folkemusikere i Danmark, hvor jeg opfordrer til at dele materialet med interesserede. Materialet er sendt direkte på mail til dem, der har bidraget til projektet gennem interviews og/eller testning. Det er sendt på mail til musikskolerne i Danmark, samt til undervisere, som har udvist interesse for projektet.

Fravalg og videre arbejde:

I dette projekt har jeg i højere grad lavet tilvalg end fravalg. Dette skal forstås på den måde, at jeg til at starte med forsøgte at kigge ud over den danske folkemusik og med støtte fra interviews forsøgte at udpege de områder, det var vigtigst at få videreformidlet, for at udefrakommende underviser vil kunne forstå det grundlæggende i folkemusikgenren og videreformidle det til sine elever. Efter at tilvalgene om emner blev gjort, måtte jeg i sagens natur også lave fravalg mellem dem.

Et aktivt fravalg har været ikke at medtage stemmespil. Det gjorde fagligt ondt på mig at vælge det fra, da det at improvisere en stemme er en central "disciplin" for folkemusikfaget. Måden at lave stemmespil på siger samtidig også noget om tilgangen til musikken og kulturen i folkemusikken. Samtidig stod det dog også klart for mig, at det ville kræve meget genrekendskab at ramme bare nogenlunde plet. Hvor jeg med det at komponere en polka kunne lave en "genvej" ved at bruge brudstykker fra allerede eksisterende polkaer, der senere kunne sættes sammen til en ny, var det svært for mig at finde en lignende genvej til stemmespil. Hvis jeg skulle have behandlet stemmespil i projektet, ville det dermed have taget meget af pladsen fra de andre emner. Jeg håber i stedet at jeg har "lagt lidt af kimen" til stemmespil ved dels give redskaber til hvordan man kan arbejde med akkompagnementet i en polka, dels at give forståelse for forandringer i musikken og at man gerne selv må tilføje til en melodi. Jeg vil meget gerne arbejde videre med emnet "stemmespil" i et fremtidigt PUV-projekt.

Et andet fravalg som jeg gjorde, var mængden af melodityper der indgår i projektet. Oprindeligt ville jeg gerne have lavet en lidt større oversigt og inddraget flere melodityper i projektet end polka og scottish for at give en større forståelse derfor. Det ville hurtigt blive for "teoretisk" blot at gennemgå dem kort, og tiden tillod ikke, at jeg kunne lave undervisningsmateriale til flere. Det kunne være en mulighed for fremtidigt videre arbejde.

Under arbejdet med dette projekt blev det tydeligt for mig, hvor forskelligt man kan udlære en melodi - og hvor forskelligt bare jeg som underviser kan gribe det an, alt efter hvilket menneske jeg skal lære melodien til og hvilken kontekst det er i. Jeg vil mene, at jeg selv reflekterer en del over min undervisning, men jeg har simpelthen aldrig tænkt over

hvor komplekst det egentlig er, før jeg blev “tvunget” til at skrive de processer og de redskaber, der kan bruges, ned. Jeg tror den manglende refleksion kommer af, at det er noget, jeg har set andre gøre og selv “bare” gjort og ubevidst samlet redskaber sammen til at kunne gøre. Det kunne være et spændende område at dykke længere ned i i et videre arbejde. Desuden kunne det give mening, at konservatoriet kigger på, om man skal “standardisere” måden at udlære melodier på ved optagelsesprøver og eksamener.

Konklusion:

Jeg er i dette projekt gennem interviews med undervisere og ledelse på musikskoler, samt folkemusikalske “aftagere” af elever derfra, kommet frem til hvilke områder, der er vigtige at få videreformidlet til undervisere med klassisk/rytmisk baggrund, der ønsker at inddrage folkemusik i deres undervisning. Disse områder har jeg omsat til undervisningsmateriale, der på samme tid giver en grundlæggende forståelse for folkemusik, samt gør dørtrinnet lavere til at indgår i folkemusikalske sammenhænge. Jeg konkluderer at projektets formål er opfyldt, og glæder mig til at materialet bliver brugt i musikskolerne.